

Mithad Kozličić, *Panorame Dalmacije Giuseppe Riegera*, Hrvatski hidrografski institut, Split, 2003., 159 str.

Kartografska djela nastala u prošlim stoljećima važno su povijesno vrelo, posebice za proučavanje povijesti pomorstva, ali i uporabljiv priručnik koji – uz određena kritička motrišta i primjenu suvremenih spoznaja – i danas može biti od ne male uporabne vrijednosti.

Mithad Kozličić, dugogodišnji istraživač povijesti pomorstva istočnoga Jadrana te autor cijeloga niza monografija, sinteza i studija o povijesti navigacije i plovidbenih pravaca duž hrvatske obale, u svojem novom djelu predstavlja panorame istočne jadranske obale, koje je sredinom XIX. stoljeća izradio tršćanski akvarelist Giuseppe Rieger, a tiskao milanski Vojno-zemljopisni institut. Kao osnovu za izradbu ovoga djela Rieger je rabio panorame tiskane u atlasu *Carta di cabotaggio del mare Adriatico* (Milano, 1822.-1824.). U prvoj svojoj knjizi Rieger se pozabavio zapadnom obalom Istre te izradio panoramski izgled te obale od Trsta do Pule (*Costa occidentale dell'Istria disegmata per ordine del Lloyd Austriaco*, Trieste, 1845.). Potom je slijedio zemljopisno mnogo prostraniji ostatak od rta Kumpar na ulazu u pulsku luku do Boke kotorske i Budve, što je priređeno i tiskano u zasebnoj knjizi *Panorama della Costa e delle Isole di Dalmazia nei viaggi dei Piroscafi del Lloyd Austriaco* (Trieste, 1850.). Riječ je o zgusnutim, sažetim panoramama istočne obale Jadrana koja se prikazuje u njezinu neprekinutom slijedu, a oba su izdanja panorama bila uvjetovana parobrodarskom prugom Austrijskoga Lloyd Trst – Dalmacija, otvorenom 20. kolovoza 1838.

U izdanju Hrvatskoga hidrografskog instituta čitateljstvu se sada nudi kritičko izdanje Riegerova djela, najprije Dalmacije (prema primjerku iz 1853. odnosno trećega izdanja), a potom je namjera priređivača i izdavača objaviti i istarski dio iz djela tršćanskoga akvarelista.

Luksuzno i tehnički iznimno dotjerano izdanje dalmatinskih panorama G. Riegera započinje sažetim i preglednim uvodom te naznakama tehničkih značajki knjige iz pera priređivača Mithada Kozličića, koji potpisuje i ostali kritički dio osvrta i raščlambe temeljnih značajki Riegerova djela. Priređivač tako izlaže povijest prikazivanja istočne jadranske obale u djelima (kartografija, portolani, navigacijski priručnici i dr.) brojnih autora (G. F. Camocio /1571./, W. Bartens /1595./, G. Rosaccio /1606./, G. Santini /1666./, I. Lučić /1673./, J. Peeters /1686./, V. M. Coronelli /1688./, N. J. Bellin /1771./, C. F. Beautemps-Beaupré /1806. i dr.), a koja su danas vrlo dragocjena i istraživački uporabljiva povijesna vrela.

U nastavku popratne studije upućuje se na osnovne podatke iz životopisa Giuseppea Riegera, rođenjem Bečanina, ali najvećim dijelom života i stvaralaštva Tršćanina. Panorame su načinjene po narudžbi Austrijskoga Lloyd, koji je upravo u svrhu promidžbe putovanja te prirodnih ljepota i kulturnih znamenitosti krajeva i gradova duž kojih je prolazio Lloydov putnički parobrod, utemeljio krajem četvrtoga desetljeća XIX. stoljeća "Književno-umjetnički odjel", koji je i financirao izradbu Riegerovih panorama. U završnom dijelu studije upućuje se na plovidbene rute, navigacijske objekte i luke prikazane panoramama (ukupno je definirano 298 toponima i drugih zemljopisnih odrednica). Početak plovidbe, kako zorno predočuju i Riegerove panorame, započinjao je od južnog rta na ulazu u prostranu pulsku luku. Odatle je putovanje slijedilo prema otoku Lošinju, zatim kroz Kvarnerička vrata u Silbanski kanal i unutarnje međuotočne vode Virskog mora; slijede otok Vir, Privlaka, zadarska rivijera s otočjem, grad Zadar, Pašmanski kanal te ulaz u Murtersko more. Nakon luka Tribunj i Vodice te otoka Kaprije i Zlarin uplovljavalo se, kroz Šibenska vrata, u luku i grad Šibenik; slijede zatim luke Primošten i Rogoznica, Drvenički kanal, Splitski kanal i grad Split. Iz Splita se polazilo u smjeru Splitskih vrata, zatim kroz zapadni dio Hvarskoga

kanala u Pakleni kanal te do grada Hvara. Slijedila je plovidba prema Šćedrovskom kanalu, pa kroz Korčulanski kanal do Pelješškoga kanala i grada Korčule. U nastavku se putovalo kroz Mljet-ski kanal odakle se dopiralo do dubrovačke Stare luke, smještene na istočnome dijelu Grada. Slijedi-la je ruta uz Cavtatske grebene, Konavoske stijene i poluotok Molunat, nakon čega se ubrzo prispijevalo do bokokotorskoga zaljeva (s pristajanjem u lukama Herceg-Novog i Budve). Ukup-no je putovanje bilo dugo oko 330 nautičkih milja, uračunavši i uplovljavanja u veće luke.

Riegerove panorame dalmatinske obale i otoka jedinstveno su djelo, kako naglašava i prire-đivač, u kulturnoj povijesti istočnoga Jadrana. "Ni prije, a ni poslije niti jedan umjetnik neće se uhvatiti slična posla: panoramski oslikati obalu od rta Kumpar na ulazu u pulsku luku do Budve" (50.). Nadalje, iako Riegerove vedute jesu umjetničko djelo, autor si nije dopustio potpunu slo-bodu umjetničkog izražaja na štetu korektnosti prikaza. Ako je i bilo sažimanja obalnih krajolika, to je učinjeno ponajprije kako bi se naglasila važnost nekih prikazanih objekata, posebno važnih na toj glasovitoj i za nas toliko važnoj Lloydovoj plovidbenoj ruti.

Preisak Riegerovih panorama obuhvaća str. 53.-94. Kozličićeva djela. Potom slijede kazala zemljopisne građe (s pratećim napomenama priređivača), razjašnjena prema svim inačicama nji-hove ubilježbe te bibliografija i uporabljena literatura. Naposljetku, ali stoga nikako i manje važan, jest podatak da je cijelokupan popratni tekst iz pera M. Kozličića donesen na hrvatskom, engleskom, talijanskom i njemačkom jeziku, čime to djelo postaje dostupno i širem europskom čitateljstvu.

Trudom priređivača Mithada Kozličića, koji je još jednom potvrdio svoju neospornu stručnost u znanstvenoj obradi vrela iz povijesti pomorstva, kao i izdavača koji je s tehničke strane čitateljstvu ponudio vrsno opremljeno izdanje, hrvatska javnost – jednako, znanstvenici i stručnjaci kao i zaljubljenici u more i pomorstvo te najšire čitateljstvo – dobila je djelo koje slikom i riječju govori o jednom davno izgubljenom vremenu u kojemu je, pod okriljem austrijske krune, prostor od Trsta do Boke bio sjedinjen jedinstvenom pomorskom magistralom, spajajući u cjelinu krajeve, ljude i običaje.

Lovorka Čoralčić

*Croato-hungarica. Uz 900 godina hrvatsko-mađarskih povijesnih veza. A horvát-magyar történelmi kapcsolatok 900 éve alkalmából*, ur.: Milka Jauk-Pinhak, Kiss Gy. Csaba, Nyomárkay István, Kate-dra za hungarologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2002., 543 str.

U povodu obilježavanja 900. obljetnice stupanja Hrvata i Mađara u državno-pravnu zajed-nicu, objavljen je zbornik radova *Croato-hungarica. Uz 900 godina hrvatsko-mađarskih povijesnih veza*.

U Zborniku su objavljeni radovi hrvatskih i mađarskih znanstvenika i istraživača: arheologa, povjesničara, profesora književnosti i jezika, likovne umjetnosti i glazbe, etnologa i pravnika. Tek-stovi su pisani s tendencijom naglašavanja pozitivnih mađarsko-hrvatskih odnosa i međusobnog prožimanja. Jedini tekst koji govori više o različitostima nego o prožimanjima je rad Hane Breko *Srednjovjekovne liturgijsko-glazbene veze nadbiskupije Ostrogon (Estergom) i biskupije Zagreb: sličnosti i razlike* (129.-140.), no i u njemu autorica na kraju zaključuje: "Izvori za srednjovjekovnu liturgiju i glazbu srednjovjekovnog Zagreba su nezaobilazan kamenčić u mozaiku srednjovjekovnih liturgija mađarskih područja" (139.).

Zbornik je podijeljen u sedam cjelina: Uvod (4.-28.), Iz zajedničke prošlosti (31.-125.), Iz po-vijesti kulture (129.-206.), Jezikoslovne studije (209.-303.), Književne veze i paralele (307.-398.), Slike i vedute (401.-512.) i Recenzije (515.-529.).